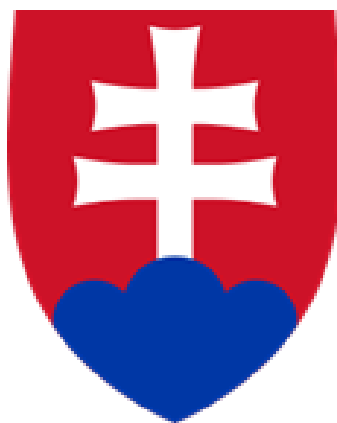

Kancelária verejného ochrancu práv

Správa o uplatňovaní základného práva dieťaťa byť vypočuté a súvisiacich práv pri výsluchu dieťaťa v trestných konaniach

Bratislava február 2017

Vo **februári 2016** som poverila Kanceláriu verejného ochrancu práv vykonaním prieskumu o uplatňovaní základného práva dieťaťa podľa čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa, to je práva byť vypočuté v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týka. Prieskum som rozdelila na dve časti, a to uplatňovanie základného práva dieťaťa byť vypočuté v občianskoprávnom súdnom konaní a uplatňovanie základného práva dieťaťa byť vypočuté v trestnom konaní.

Táto správa obsahuje výsledky prieskumu **uplatňovania základného práva dieťaťa byť vypočuté v trestnom konaní, ako aj uplatňovanie, resp. zabezpečenie ďalších súvisiacich práv dieťaťa pri jeho výsluchu**. Prieskum vykonala pracovná skupina Kancelárie verejného ochrancu práv v zložení:

Odborný gestor: JUDr. Lenka Bodnárová

Pracovná skupina: Mgr. Katarína Drábiková

Mgr. Katarína Paulínová

Mgr. Oľga Bindasová

JUDr. Jana Dubovcová

verejná ochrankyňa práv

Bratislava 3. marca 2017

1. Obsah

1. Obsah.....	3
2. Úvod	5
3. Právne a koncepcné východiská prieskumu realizácie práva dieťaťa byť vypočuté v konaniach, ktoré sa ho dotýkajú a súvisiacich práv v trestných konaniach.....	7
3.1 Dohovor o právach dieťaťa.....	7
3.2 Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru	7
3.3 Smernica k obetiam trestných činov	9
3.4 Vnútroštátna právna úprava	9
4. Prieskum realizácie práva dieťaťa byť vypočuté a súvisiacich práv pri vypočúvaní v trestnom konaní na súdoch.....	11
4.1 Počet prípadov, kedy dieťa vystupuje ako svedok alebo poškodený.....	11
4.2 Zabezpečenie a realizácia výsluchov detí	13
4.3 Zabezpečenie podmienok výsluchu dieťaťa pred súdom.....	16
4.4 Odborná príprava sudcov k uplatňovaniu práva dieťaťa byť vypočuté v trestnom konaní	18
5. Prieskum realizácie práva dieťaťa byť vypočuté a súvisiacich práv pri vypočúvaní v trestnom konaní políciou	20
5.1 Príprava a realizácia výsluchu dieťaťa ako svedka alebo poškodeného/obete v trestnom konaní	22
5.2 Osoby prítomné pri výsluchu	25
5.3 Vypočúvacia miestnosť a ďalšie podmienky výsluchu dieťaťa	26
5.4 Príprava zamestnancov na kontakt a výsluch detí, spolupráca s ďalšími orgánmi verejnej správy a ďalšie zistenia	30

6. Závěry a odporúčania na zabezpečenie riadneho uplatňovania práva dieťaťa byť vypočuté v trestnom konaní	31
6.1 Závěry	31
6.2 Odporúčania	33

2. Úvod

Predmetom tohto prieskumu bolo uplatňovanie najmä čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa (oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb.) v praxi súdov a polície ako orgánu činného v trestnom konaní.

Prieskum zameraný na vypočúvanie detí v trestných konaniach nadväzuje na predchádzajúci prieskum práva dieťaťa byť vypočutý v občianskoprávnom súdnom konaní a na závery obsiahnuté v záverečnej správe z júna 2016.

Počas našej činnosti sme z prieskumov jednotlivých podnetov, ale aj prieskumov z vlastnej iniciatívy zameraných najmä na sociálno-právnu ochranu detí zistili, že **plné uplatňovanie práva dieťaťa zaručené v čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa** (ďalej len: „Dohovor“) **nie je Slovenskou republikou dostatočne zabezpečené**¹ Podľa čl. 12 ods. 1 Dohovoru, dieťa, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, má mať zabezpečené právo vyjadriť slobodne svoj názor vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú a právo, aby sa jeho názorom venovala patričná pozornosť. Podľa čl. 12 ods. 2 Dohovoru má dieťa právo byť priamo alebo nepriamo vypočuté v každom konaní, ktoré sa ho týka. Nedostatky v zabezpečovaní týchto práv sa priebežne vyskytovali vo viacerých sektoroch verejnej správy, najmä v oblasti sociálno-právnej ochrany detí, starostlivosti súdov o deti, či reedukácie detí. Z podnetov, ako aj anonymných otázok detí na stránke detského ombudsmana² **sme zaznamenali možné nedostatky** aj v oblasti školstva a **v kontakte s políciou**. Z tohto dôvodu sa verejná ochrankyňa práv rozhodla preskúmať realizáciu vyššie uvedených práv detí aj v súvislosti s vypočúvaním detí v trestných konaniach.

Uplatňovanie práva dieťaťa vyjadriť sa k veciam ktoré sa ho týkajú, má vo vzťahu k trestnému konaniu viaceré špecifiká, ktoré bolo potrebné zobrať do úvahy. **Dieťa (to je osoba do 18 rokov) môže v trestnom konaní vystupovať v troch rôznych rolách**, a to:

- osoba podozrivá alebo obvinená zo spáchania trestného činu (v prípade dosiahnutia veku trestnej zodpovednosti),
- svedok (v prípade že bolo svedkom spáchania trestného činu alebo bolo páchatel'om trestného činu, ale nedosiahla minimálny vek na vznik trestnej zodpovednosti),
- poškodený, resp. obeť trestného činu.

Vypočutie dieťaťa v trestnom konaní je najmä **realizáciou dôkazného prostriedku (svedecká výpoveď)**, a v prípade, že orgán činný v trestnom konaní k nej pristúpi, tento úkon sám o sebe nie je uplatnením práva dieťaťa byť vypočutý, ale ide o **podrobenie sa zákonnej povinnosti vypovedať, ktorú môže dieťa odmietnuť len zo zákonných dôvodov**. Výpoveď ako dôkazný prostriedok **sa riadi striktnými formálnymi pravidlami** danými Trestným poriadkom. Napriek tomu **aj v trestnom konaní** a zvlášť pri výpovedi dieťaťa je priestor, aby

¹ Bližšie Správa o uplatňovaní základného práva dieťaťa byť vypočutý v občianskoprávných súdnych konaniach, Bratislava júna 2016; <http://www.vop.gov.sk/files/Vypocutie%20dietata.pdf>

² www.detskyombudsman.sk

bolo právo dieťaťa byť vypočuté vo veciach, ktoré sa ho týkajú, uplatnené.

V prieskume sme sa rozhodli zamerať na práva detí v postavení obetí (osôb poškodených trestnou činnosťou) alebo v postavení svedka. Na kategóriu detí ako páchatel'ov trestnej činnosti sme sa v tomto prieskume nezamerali z dôvodu, že u páchatel'a je posilnené právo nevypovedať, resp. sa k veci vôbec nevyjadrovať a zároveň jeho práva a právna ochrana je zabezpečovaná úplne odlišným spôsobom, resp. systémom, ako práva zvyšných dvoch kategórií detí zúčastnených na trestnom konaní. Zamerali sme sa teda na zisťovanie, **akým spôsobom sú v právnom poriadku a následne v praxi súdov a polície zabezpečované práva detí v postavení svedka (pokiaľ sa ho trestný čin týka) alebo poškodeného (obete) v súvislosti s ich vypočutím v trestnom konaní, so zameraním najmä na právo zaručené v čl. 12 Dohovoru.**

V priebehu druhej polovice roka 2016 sme sa písomne obrátili na **Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky**, na **30 okresných súdov** a na **Prezídium policajného zboru Slovenskej republiky** so žiadosťou o predloženie písomného stanoviska. Tiež sme osobne navštívili **27 policajných útvarov** a zisťovali prax vyšetrovateľov alebo poverených príslušníkov Policajného zboru pri vypočúvaní detí alebo pri inom kontakte s deťmi.

Za účelom zabezpečenia čo najlepšieho prehľadu a komplexnosti získaných informácií sme oslovili okresné sudy z každého kraja, a to okresné sudy v sídle kraja, okresné sudy s najmenším počtom sudcov v tom ktorom kraji a jeden ďalší okresný súd v kraji, ktorý bol miestnou príslušnosťou kompatibilný s niektorým policajným útvarom preskúmaným v danom kraji. Z policajných útvarov sme sa snažili navštíviť v každom kraji vždy krajské riaditeľstvo Policajného zboru, 1 okresné riaditeľstvo Policajného zboru a 1 obvodné oddelenie Policajného zboru tak, aby sa tieto vzájomne miestnou príslušnosťou nekryli.

3. Právne a koncepčné východiská prieskumu realizácie práva dieťaťa byť vypočuté v konaniach, ktoré sa ho dotýkajú a súvisiacich práv v trestných konaniach

3.1 Dohovor o právach dieťaťa

Dohovor vychádza zo štyroch základných práv a slobôd, ktoré sú opornými piliermi ochrany práv dieťaťa, a to právo na život a rozvoj, právo na primárne zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa, **právo dieťaťa byť vypočuté v konaniach, ktoré sa ho dotýkajú** a zásada rovnakého zaobchádzania.³

Podľa čl. 12 Dohovoru:

„1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú **dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú**, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni vyspelosti.

2. Za tým účelom **sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka**, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom **spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva**.“

K záväzku naplňovať práva detí zaručené Dohovorom pristúpil už právny predchodca Slovenskej republiky v roku **1991**.

Pre zabezpečenie splnenia tohto záväzku je podstatné, aby zmluvné strany Dohovoru k nemu nepristupovali iba formalisticky. Štáty by mali **vytvoriť pre súdy** a pre ďalšie orgány verejnej moci a správy **vrátane polície podmienky** na to, aby tieto orgány mohli vo svojej činnosti zabezpečovať jeho riadne uplatňovanie; to je zabezpečiť **aj náležitú kvalitu realizácie tohto práva a jeho výkon v súlade s jeho obsahom a zmyslom**.

3.2 Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru

Výbor OSN pre práva dieťaťa definoval **materiálne a procesné záruky a štandardy riadneho uplatňovania základného práva dieťaťa byť vypočuté v konaniach**, ktoré sa ho týkajú, vo svojom všeobecnom komentári č. 12 (2009)

³Obrázok – zdroj: <http://zshrnche.sk/>

k právu dieťaťa byť vypočuté (ďalej len „Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru“). Tento komentár upravuje podrobnosti k riadnemu výkonu resp. realizácii práva dieťaťa byť vypočuté, a to všeobecné odporúčania, resp. predpoklady riadneho uplatnenia práva, ako aj konkrétnejšie pravidlá vo vzťahu k rôznym typom konaní, vrátane trestného konania.

Základné zásady realizácie čl. 12:

- **Vyjadrenie názorov je pre dieťa možnosťou, nie povinnosťou;** štáty musia zaistiť, aby dieťa dostalo všetky potrebné informácie a poučenia, aby sa mohlo rozhodnúť v prospech svojho najlepšieho záujmu.
- **Dieťa je držiteľom** práv, ktoré majú vplyv na jeho život, a **nielen práv, ktoré sú odvodené z jeho zraniteľnosti** (právo na ochranu) **alebo závislosti** na dospelých (právo na zaopatrenie).
- **Dieťa je schopné vyjadrovať svoje vlastné názory** a má právo ich vyjadrovať; nie je na dieťati, aby najprv dokázalo svoju schopnosť. Deťom, ktoré majú ťažkosti so sebauvyjadrením (deti s postihnutím, deti národnostných menšín, migrantov,...) je potrebné vytvoriť podmienky, aby boli schopné názor vyjadriť.
- Dieťa je potrebné chrániť pred potenciálnymi negatívnymi dôsledkami akéhokoľvek neohľaduplného uplatňovania tohto práva, najmä v prípadoch veľmi malých detí, alebo v prípadoch, keď je dieťa obeťou trestného činu, sexuálneho zneužitia, násillia alebo iných foriem zlého zaobchádzania. Za týmto účelom musia byť prijaté všetky potrebné **opatrenia na zaistenie uplatnenia práva na vypočutie tak, aby bola zabezpečená plná ochrana dieťaťa.**

Vo vzťahu k trestným konaniam Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru uvádza, že **dieťaťu ako obeť alebo svedkovi zločinu musí byť daná možnosť plne využiť svoje právo slobodne vyjadriť svoj názor v súlade s rezolúciou Hospodárskej a sociálnej rady**⁴ Ďalej uvádza, že potrebné vynaložiť všetko úsilie na to, aby dieťa ako obeť alebo/a svedok bolo konzultované ohľadom podstatných záležitostí týkajúcich sa účasti v preskúmanom prípade a aby mu bolo umožnené vyjadriť slobodne a svojim vlastným spôsobom názory a obavy ohľadom jeho účasti v súdnom procese. Právo dieťaťa ako obeť a svedka je tiež spojené s právom byť informované o otázkach, ako je dostupnosť zdravotníckych, psychologických a sociálnych služieb, úloha dieťaťa ako obeť a/alebo svedka, spôsoby, akými sa „vypočúvanie“ vykonáva, jestvujúce podporné mechanizmy, ktoré sú k dispozícii pre dieťa, keď predkladá sťažnosť a zúčastňuje sa na šetreniach a súdnych konaniach, miesta a časy pojednávaní, dostupnosť ochranných opatrení, možnosť získať odškodnenie a ustanovenia pre odvolanie...**V trestných konaniach musí byť právo dieťaťa slobodne vyjadriť svoje vlastné názory vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, plne rešpektované a realizované v každom štádiu procesu spravodlivosti týkajúceho sa mladistvých.**

⁴bližšie Všeobecný komentár Výboru č. 10 (2007) o právach detí v oblasti spravodlivosti týkajúcej sa mladistvých (CRC/C/GC/10);

3.3 Smernica k obetiam trestných činov

Obdobným spôsobom tieto práva detí upravuje aj Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/209/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov /ďalej len „Smernica o obetiach“). Smernica nadobudla účinnosť dňa 15.11.2014 s tým, že členské štáty Európskej únie boli povinné **uviesť do účinnosti zákony, právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do 16. novembra 2015** (transpozícia smernice podľa ustanovenia čl. 27 smernice). Podľa nej **detské obete by sa mali považovať za nositeľov plných práv** ustanovených v tejto smernici a malo by sa s nimi tak zaobchádzať, pričom by mali mať nárok na uplatňovanie týchto práv **spôsobom, ktorý zohľadňuje ich schopnosť vytvoriť si vlastný názor**.

Detským obetiam by sa v trestnom konaní nemalo brániť v uplatnení práva byť vypočutý len z dôvodu, že je obeť dieťaťom, alebo na základe veku obete.

Podpora by mala byť **dostupná od momentu, keď sa príslušné orgány dozvedeli o obeti**, a počas trestného konania a primeraný čas po ňom s ohľadom na potreby obete a práva ustanovené v tejto smernici. Podpora by sa mala poskytovať **rôznymi prostriedkami bez zbytočných formalít** a pri zachovaní dostatočnej územnej distribúcie v členskom štáte, ktorá umožní každej obeti tieto služby využiť. **Tiež by mali byť zabezpečené osobitné služby pre deti ako priame alebo nepriame obete**

3.4 Vnútroštátna právna úprava

Vo vzťahu k danej problematike je potrebné zdôrazniť ustanovenie **čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ktorým sa zaručuje osobitná ochrana detí a mladistvých**.

Ďalšie práva a povinnosti upravujúce postupy orgánov činných v trestnom konaní a súdov vo vzťahu k deťom nájdeme v Trestnom poriadku.

Podľa ustanovenia § 135 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok ak je ako svedok vypočúvaná **osoba mladšia ako 18 rokov** o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj, **treba výsluch vykonávať obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať**. K výsluchu sa priberie **psychológ alebo znalec**,

ktorý so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vypočúvanej osoby prispeje k správne mu vedeniu výsluchu a **zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately**, ak nie je na výsluchu prítomný opatrovník podľa § 48 ods. 2. Ak to môže prispieť k správne mu vykonaniu výsluchu, prizve sa k výsluchu **aj zákonný zástupca alebo pedagóg**.

V ďalšom konaní má byť taká osoba vypočúvaná **znova len v nevyhnutných prípadoch, v prípravnom konaní len so súhlasom prokurátora**. V konaní pred súdom možno na podklade rozhodnutia súdu vykonať dôkaz prečítaním zápisnice i bez podmienok uvedených v § 263. Osoba, ktorá bola pribraná k výsluchu, sa podľa potreby vypočuje na správnosť a úplnosť zápisnice alebo na spôsob, akým bol výsluch vykonaný, ako aj na spôsob, akým vypočúvaná osoba vypovedala.

Ak je ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 18 rokov a ak ide o trestný čin spáchaný voči blízkej osobe alebo zverenej osobe alebo je zrejmé z okolností prípadu, že opätovná výpoveď osoby mladšej ako 18 rokov môže byť ovplyvnená, alebo je odôvodnený predpoklad, že výsluch by mohol nepriaznivo ovplyvňovať duševný a mravný vývoj osoby mladšej ako 18 rokov, **výsluch sa vykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu tak, aby osoba mladšia ako 18 rokov mohla byť v ďalšom konaní vypočutá len výnimočne**. Ak treba zopakovať výsluch osoby mladšej ako 18 rokov po vznesení obvinenia, vykoná sa spôsobom upraveným v prvej vete; ďalší výsluch osoby mladšej ako 18 rokov sa v prípravnom konaní môže vykonať len so súhlasom jej zákonného zástupcu a v prípadoch podľa § 48 ods. 2 so súhlasom opatrovníka.

Ak bola vypočutá osoba mladšia ako 18 rokov, v konaní pred súdom sa pri vykonávaní tohto dôkazu postupuje podľa § 270 ods. 2; výsluch tohto svedka možno v konaní pred súdom vykonať len výnimočne.

4. Prieskum realizácie práva dieťaťa byť vypočuté a súvisiacich práv pri vypočúvaní v trestnom konaní na súdoch

Z **30** oslovených predsedov súdov predložili svoje **písomné stanovisko** k 28.02.2017 **29 z nich**, neodpovedal len 1 predseda súdu, a to Okresného súdu Košice-okolie. Údaje sme žiadali za obdobie roka 2015 a prvej polovice roka 2016. Zisťovali sme údaje vo vzťahu k deťom, to je osobám do 18 rokov veku, v postavení poškodeného/obete a v postavení svedka v trestnom konaní.

Vo vzťahu k súdom sme sa zamerali na zistenie informácií o približnom počte detí, ktoré za sledované obdobie vystupovali v postavení poškodeného alebo svedka, informácií vo vzťahu k realizácii vypočutia detí na súdoch a zabezpečovaniu výsluchov detí orgánmi činnými v trestnom konaní a informácií o podmienkach vypočutia dieťaťa na súde (miestnosť, prítomnosť osôb, ďalšie špecifické podmienky).

Informácie sme doplnili aj vyžiadaním komplexnejších informácií od Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré doplnilo okrem iných aj informácie vyzbierané od 50 okresných súdov (tieto budeme uvádzať zvlášť/oddelené od odpovedí získaných priamo od súdov, nakoľko nie je zrejmé, aké informácie ministerstvo žiadalo a odpovede súdov sú príliš rôznorodé a neúplné pre potreby komplexného spracovania a spájajú vypočúvanie detí v civilných aj trestných konaniach).

4.1 Počet prípadov, kedy dieťa vystupuje ako svedok alebo poškodený

V zmysle Smernice o obetiach **systematický a primeraný zber štatistických údajov sa považuje za kľúčovú zložku efektívnej tvorby politík v oblasti práv obetí**. Od súdov sme žiadali aspoň približný odhad prípadov, kedy za skúmané obdobie v trestných veciach vystupuje ako svedok alebo poškodený osoba mladšia ako 18 rokov.

Väčšina súdov (15) uviedla, že evidenciu / štatistiku, ktorá by sledovala skladbu trestných vecí podľa zadaného kritéria, súd nevedie. 10 z týchto súdov napriek tomu uviedlo v odpovedi odhadovaný počet takýchto trestných vecí, pričom počty sa rôznili (od 0, 2, 10-15, 35 až po 79, 100 konaní za sledované obdobie). Presný alebo približný počet vecí uviedlo 13 súdov, pričom opäť išlo o veľmi rôznorodé počty (žiadne konania, 2, 3, 4, 18-27 vecí, 51, 72, 131, 194, 533). Viaceré **súdy vedeli uviesť len počty tých konaní, v ktorých deti vystupovali v procesnom postavení poškodených alebo svedkov-poškodených; údaje o tom, v koľkých konaniach deti boli len svedkami, súdy nemajú k dispozícii.**

Tri sudy vo svojej odpovedi poukázali na to, že okresné sudy vyhotovujú v každej trestnej veci štatistický list T (vzor 17174 0 T), ktorý obsahuje aj údaj, či trestným činom bolo poškodené dieťa a ktorý sa zasiela krajským súdom. Vyplýva to zo Smernice Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 31/2005 z 20.12.2005 č. 665/2005-23 o súdnej štatistike.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky uviedlo, že celkovo za skúmané obdobie bolo na súdoch vedených **2511 trestných konaní, kde dieťa vystupovalo ako poškodený** (1728 v roku 2015, 783 za I. polrok 2016). Počet vecí, kde dieťa vystupovalo len ako svedok, uviesť nevie.

Prehľad informácií získaných z písomných stanovísk súdov je zhrnutý v nasledujúcej tabuľke:

Oslovený súd	Celkový počet súdnych konaní za sledované obdobie	Poznámka
Okresný súd Bratislava I	52	cca. (odhad)
Okresný súd Bratislava II	100	cca. (odhad)
Okresný súd Bratislava III	2	
Okresný súd Bratislava IV	-	evidencia sa nevedie
Okresný súd Bratislava V	-	štatistický list sa posiela na KS
Okresný súd Malacky	-	evidencia sa nevedie
Okresný súd Pezinok	79	cca. (odhad)
Okresný súd Košice I	3	
Okresný súd Košice II	-	štatistický list sa posiela na KS
Okresný súd Rožňava	194	poškodení, svedkov zistiť nevedia
Okresný súd Michalovce	131	cca. (odhad)
Okresný súd Banská Bystrica	-	evidencia sa nevedie
Okresný súd Revúca	0	evidencia sa nevedie, odhad
Okresný súd Brezno	0	
Okresný súd Nitra	18-27	
Okresný súd Topoľčany	0	
Okresný súd Nové Zámky	2	cca. (odhad)
Okresný súd Prešov	533	cca. (odhad)
Okresný súd Stará Ľubovňa	51	poškodení, svedkov zistiť nevedia
Okresný súd Poprad	-	štatistický list sa posiela na KS
Okresný súd Trenčín	72	
Okresný súd Bánovce n. Bebravou	3	
Okresný súd Nové Mesto n. Váhom	10-15 % nápadu v trestných veciach	cca. (odhad)
Okresný súd Trnava	10 až 15	cca. (odhad)
Okresný súd Skalica	2	cca. (odhad)
Okresný súd Galanta	0	
Okresný súd Žilina	-	evidencia sa nevedie
Okresný súd Námestovo	30	cca. (odhad)
Okresný súd Liptovský Mikuláš	4	

Je zaujímavým zistením, že z uvedených údajov sa najviac prípadov detí v postavení poškodených vystupujúcich v trestných konaniach pred súdmi vyskytuje na súdoch v prešovskom a košickom kraji. Ďalším zistením je, že zatiaľ čo niektoré súdy majú túto agendu pomerne široko zastúpenú, sú súdy, ktoré taký prípad vôbec neevidujú, resp. taký prípad nemali.

4.2 Zabezpečenie a realizácia výsluchov detí

Podľa Všeobecného komentára k čl. 12 Dohovoru s **dieťaťom by nemal byť vykonávaný rozhovor viackrát, než je potrebné**, najmä ak sa skúmajú udalosti, pri ktorých došlo k ublíženiu. „Vypočutie“ dieťaťa je obtiažny proces, ktorý môže mať traumatizujúci vplyv na dieťa. Skúsenosti naznačujú, že vypočutie by malo mať formát rozhovoru, nie jednostranného výsluchu. **Dieťa by prednostne nemalo byť vypočúvané na verejnom pojednávaní, ale za podmienok dôvernosti.**

Podľa Smernice o obetiach kontakt s príslušnými orgánmi by mal byť čo najjednoduchší, pričom by sa **počet nepotrebných kontaktov mal obmedziť na minimum** napríklad **zhotovením zvukovo-obrazového záznamu výsluchu a umožnením jeho použitia v súdnom konaní.**

Zásada vykonania vypočutia dieťaťa tak, aby sa výsluch už nemusel opakovať, je obsiahnutá aj v **Trestnom poriadku.**

Od súdov sme zisťovali, či po podaní obžaloby súd štandardne pracuje už len so záznamami z vypočutia dieťaťa vyhotovených orgánmi činnými v trestnom konaní alebo pristupuje k opakovanému vypočutiu dieťaťa. **Oslovené súdy sa zhodujú v tom, že spravidla k opakovanému vypočutiu dieťaťa nepristupujú.** Štandardne pracujú už len so záznamami z vypočutia dieťaťa z prípravného konania, ktoré sa vykonávajú na hlavnom pojednávaní ako dôkaz (prečítaním, prehratím videozáznamu). Zároveň to však závisí od konkrétnych okolností prejednávanej trestnej veci, ktoré sa vždy individuálne vyhodnocujú. Podľa väčšiny súdov, ak dôjde **k opakovanému vypočutiu dieťaťa pred súdom**, je to **len ojedinelé**, v minimálnom počte prípadov a musí to byť **odôvodnené nevyhnutnými okolnosťami.** Niektoré súdy opakované výsluchy aj vyčíslili, pričom išlo väčšinou o jeden alebo dva prípady za sledované obdobie.

Uvádzaný postup súdov (príklady z praxe):
na hlavnom pojednávaní súd číta výpovede detí z prípravného konania
ak je v spise založený videozáznam z výsluchu dieťaťa, prehrá sa
súd nepristupuje k opätovnému výsluchu dieťaťa mladšieho ako 15 rokov
súd vykonáva dokazovanie s použitím obrazového a zvukového záznamu z výsluchu dieťaťa
súd v rámci dokazovania na hlavnom pojednávaní číta zápisnice o výsluchu detí (svedkov) z prípravného konania; ako poškodený dieťa nie je vypočuté, nakoľko práva poškodeného za maloleté dieťa vykonáva

zákonný zástupca, resp. opatrovník
audiovizuálne záznamy z vypočutia dieťaťa, spracované v prípravnom konaní, sa na hlavnom pojednávaní prehrávajú iba v prípade potreby
k čítaniu zápisníc z prípravného konania pristupuje súd so súhlasom procesných strán, prípadná reprodukcia zvukovo-obrazového záznamu z prípravného konania je na hlavnom pojednávaní realizovaná tiež so súhlasom procesných strán

V odpovediach súdov sa tiež viackrát opakovalo, že **veľké množstvo trestných vecí**, v ktorých vystupovali deti ako poškodení (prípadne svedkovia-poškodení), sa **končí tzv. odklonmi** (trestný rozkaz, dohoda o vine a treste), **prípadne obžalovaný vyhlásil, že je vinný alebo nepopiera spáchanie skutku**. V takýchto prípadoch nie je otázka opätovného výsluchu dieťaťa ani čítania či prehrávania záznamov z výsluchu z prípravného konania relevantná, pretože **dokazovanie sa na súde už nevykonáva**.

Tiež sme od súdov zisťovali **dôvody/príčiny**, z akých pristupujú **k ďalšiemu/dodatočnému/opakovanému výsluchu dieťaťa** aj pred samotným súdom. Súd zdôraznili, že k opakovanému výsluchu dochádza len výnimočne, v individuálnych prípadoch a vždy na základe konkrétnej hmotnoprávnej a procesnej situácie.

Príklady dôvodov pre opakované vypočutie dieťaťa pred súdom:
návrh obžalovaného
vyšli najavo nové skutočnosti, pričom dieťa k nim nebolo vypočúvané v prípravnom konaní a je predpoklad, že i jeho výsluch môže prispieť k riadnemu zisteniu a ustáleniu skutkového stavu
záznam nepostačujúci a výpoveď dieťaťa je nevyhnutná
ak sú vážne výhrady k objektivite výsluchu dieťaťa
len pre potrebu doplnenia dokazovania, resp. v prípadoch, keď nebol výsluch maloletého v prípravnom konaní vykonaný procesne lege artis
ak preukázať vinu / nevinu obžalovaného nie je možné žiadnym iným spôsobom
v zmysle znaleckého dokazovania boli závažné pochybnosti o dôveryhodnosti vypočutého dieťaťa, výpoveď obsahovala vnútorné rozpory a rozpory s neskôr zabezpečenými dôkazmi,
súd pristúpil k opakovanému výsluchu dieťaťa, pretože nebolo dostatočne poučené (obžalovaný bol otec dieťaťa)
pre potrebu odstránenia rozporov v predchádzajúcej výpovedi
najmä v prípadoch, keď došlo k procesnému pochybeniu orgánov prípravného konania (OČTK)
vypočutie navrhnuté prokuratúrou i obhajobou, závažný dôkaz pre posúdenie viny/neviny obžalovaného

Niektoré súdy ako **dôvod opakovania výsluchu uviedli nemožnosť prehrať obrazovo-zvukový záznam pre zlú technickú kvalitu**, kedy sa im aj v praxi vyskytol problém v súvislosti s používaním starých technických zariadení na obrazovo-zvukový analógový záznam (typu VHS).

Jeden súd uviedol, že k opakovanému výsluchu dieťaťa na hlavnom pojednávaní nedochádza z toho dôvodu, že **pedopsychológ takmer v každom prípade neodporúča opätovný výsluch dieťaťa**. Niekedy má sudca k dispozícii len záznam sociálnej pracovníčky o pohovore s dieťaťom vedenom veľmi sugestívnym spôsobom a jednostranne zameranom podľa kvalifikácie trestného činu.

Od súdov sme zisťovali aj to, či **záznamy z výsluchov detí** vyhotovené, resp. zabezpečené orgánmi činnými v trestnom konaní (písomný, zvukovoobrazový) a **predkladané súdu** s obžalobou sú pre súd dostatočné (kvalitou, obsahom) a tiež v akom pomere/rozsahu sú prikladané práve aj záznamy vo zvukovoobrazovej forme a ako s nimi súd ďalej pracuje. Takmer všetky súdy odpovedali, že záznamy z výsluchu dieťaťa z prípravného konania, prekladané spolu s obžalobou a tvoriace súčasť vyšetrovacieho spisu, **sú spravidla v dostačujúcej kvalite**. Len jeden súd výslovne uviedol, že písomné záznamy z výsluchu dieťaťa sú spracované nedostatočne, často sa vyskytujú procesné chyby, ktoré spôsobujú následne nezákonnosť takého dôkazu. V niektorých prípadoch môže dôjsť k technickým problémom, najmä ak sú ešte niekde používané staré technické zariadenia na obrazovo-zvukový analógový záznam (typu VHS). Dva súdy uviedli, že zvukovoobrazové alebo obrazové záznamy sa v prípravnom konaní štandardne nezvyknú vyhotovovať. Väčšina súdov však uviedla, že **zvukovoobrazové záznamy z výsluchov sa vyhotovujú a súdu sa predkladajú spolu s obžalobou. Menší počet súdov (7) uviedol, že zvukovoobrazové záznamy sa v konaní pred súdom prehrávajú vždy** (resp. vždy, keď sú vyhotovené, sa prehrávajú, alebo sa prehrávajú, ak sa uskutoční hlavné pojednávanie). Približne polovica súdov odpovedala, že zvukovoobrazové záznamy sa na hlavnom pojednávaní prehrávajú **len v prípade potreby** a súd väčšinou prečíta len prepisy z výsluchu dieťaťa. K potrebe prehrať zvukovoobrazový záznam môže dôjsť podľa súdov napríklad vtedy, ak o to požiada procesná strana, ak si to vyžadujú potreby dokazovania, ak dôjde k spochybneniu správnosti a úplnosti zápisnice z výsluchu alebo ak ide o zložitejší prípad.

Osobitne sme sa súdov pýtali, či v prípade realizácie vypočutia dieťaťa pred súdom ho vykoná priamo sudca alebo existuje aj prax vypočutia iným spôsobom (inou osobou). Všetky súdy, ktorú danú otázku zodpovedali, uviedli, že **výsluch dieťaťa vedie priamo zákonný sudca/predseda senátu**. Súdy pri výsluchoch musia dbať na zachovanie procesných práv strán trestného konania, to je najmä právo prokurátora, obžalovaného a jeho obhajcu klásť svedkovi otázky. Obžalovaný môže dieťaťu klásť otázky prostredníctvom sudcu. Niektoré súdy pritom poukázali na ustanovenie § 261 ods. 4 Trestného poriadku, podľa ktorého predseda senátu môže rozhodnúť, že výsluch svedka vykoná sám, ak má byť ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako 15 rokov, ak ide o chorého, zraneného svedka alebo svedka poškodeného trestným činom proti ľudskej dôstojnosti alebo ak by výsluch svedka stranou alebo obhajcom nebol z iných dôvodov vhodný alebo úplný.

4.3 Zabezpečenie podmienok výsluchu dieťaťa pred súdom

Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru poukazuje aj na to, že dieťa nemôže byť efektívne vypočuté v prostredí, ktoré je zastrašujúce, nepriateľské, necitlivé alebo nevhodné pre jeho vek. Konania musia byť prístupné a primerané pre dieťa. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať zabezpečeniu a poskytnutiu informácií, ktoré dieťa ľahko pochopí, adekvátnej podpore pri jeho vlastnej obhajobe, adekvátnemu zaškoleniu pracovníkov, návrhu pojednávacích miestností, odevu sudcov a právnikov, oddelovacím stenám a samostatným čakárňam. Ďalej uvádza, že je potrebné zabezpečiť dieťaťu také podmienky, v ktorých bude vzhľadom na svoju individuálnu a sociálnu situáciu, schopné vyjadriť svoje názory, a prostredie, v ktorom sa dieťa bude cítiť rešpektované a v bezpečí.

Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru tiež poukazuje na to, že **osoba prijímajúca rozhodnutie musí informovať dieťa o výsledku procesu a vysvetliť, ako boli jeho názory zohľadnené.**

Smernica o obetiach uvádza, že detské obete (obete s osobitnou potrebou ochrany) majú mať počas súdneho konania k dispozícii aj nasledujúce opatrenia:

- opatrenia na zamedzenie vizuálnemu kontaktu medzi obeťami a páchateľmi, a to aj počas vykonávania dôkazov prostredníctvom vhodných prostriedkov vrátane využitia komunikačných technológií;
- opatrenia na výsluch obete v súdnej sieni bez toho, aby bola osobne prítomná, najmä s využitím vhodných komunikačných technológií;
- opatrenia, ktoré umožnia, aby súdne pojednávanie bolo neverejné.

Od súdov sme zisťovali najmä to, **v akých priestoroch** sa dieťa vypočúva, aké **osoby** štandardne sú/môžu byť pri realizovanom vypočutí **prítomné**, kto a ako zabezpečuje **prípravu dieťaťa na výsluch a jeho informovanie** o priebehu a účele a možných následkoch vykonaného vypočutia a či sú vytvárané pre tento účel na súde **špeciálne podmienky**.

Všetky súdy sa vo svojich odpovediach zhodovali v tom, že výsluch sa realizuje v **štandardnej pojednávacej miestnosti** pred sudcom alebo senátom, nakoľko sa musia riadiť ustanoveniami Trestného poriadku; o. i. zásadou ústnosti a bezprostrednosti. Navyše, **špeciálnymi miestnosťami na tento účel súdy ani nedisponujú**. Zabezpečenie špeciálnych materiálno-technických podmienok môže vyplývať z konkrétnych okolností, nie je však štandardom. Jeden súd poukázal na postup podľa ustanovenia § 134 Trestného poriadku, podľa ktorého **svedok, ktorý sa pre svoj vek, chorobu, telesnú alebo duševnú poruchu, alebo z iných vážnych dôvodov nemôže dostaviť na výsluch, môže byť vypočutý pomocou technických zariadení určených na prenos zvuku a obrazu.**

Špeciálnou miestnosťou na vypočúvanie detí podľa informácií od Ministerstva spravodlivosti SR **disponujú 3 súdy** (OS BA I, OS BA II, OS Pezinok). Niektoré súdy pripustili možnosť dieťa vypočuť aj v kancelárskych alebo bytových priestoroch súdov.

Súdy ďalej poukazovali na to, že postupujú podľa Trestného poriadku, najmä podľa ustanovenia § 135, ktoré upravuje výsluch dieťaťa ako svedka. **Okruh osôb** prítomných pri vypočutí taktiež vymedzuje Trestný poriadok, podľa ktorého pri výsluchu môžu byť prítomné **všetky osoby, ktoré majú právo byť prítomné na hlavnom pojednávaní** s tým, že **k výsluchu dieťaťa treba podľa povahy veci zabezpečiť prítomnosť i ďalších osôb** (napr. **pedagóga, znalca** a ďalších osôb podľa ustanovenia § 135 ods. 1 Trestného poriadku).

Príklady osôb prítomných pri výsluchoch detí pred súdom uvádzaných súdmi:
„súdne osoby“: sudca / senát, zapisovateľ
strany v trestnom konaní a ich zástupcovia: prokurátor, obžalovaný, obhajca (účast' obžalovaného však podlieha konkrétnym okolnostiam a súd ho podľa ustanovenia § 262 Trestného poriadku môže počas výsluchu dieťaťa vylúčiť ⁵)
zákonný zástupca dieťaťa (ak nedochádza k stretu záujmov, napr. rodič dieťaťa je obžalovaný)
psychológ / detský psychológ / osoba s pedagogickým vzdelaním / učiteľ / znalec
zástupca orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ÚPSVAR)

Súdy sa zvlášť vyjadrovali k **prítomnosti obžalovaného počas vypočúvania dieťaťa**. Súdy väčšinou toto **citlivo zvažujú**, najmä z obavy, aby prítomnosť obvineného negatívne nevyplývala na dieťa. Praxou na jednom zo súdov je, že obžalovaný sedí mimo zorného uhla pohľadu dieťaťa, aby si dieťa neuvedomovalo jeho prítomnosť; obžalovaný tak sedí v poradnej miestnosti, ktorej dvere sú otvorené do pojednávacej miestnosti a tak všetko počuje a tým je mu zachované právo byť prítomný pri výsluchu svedka a po odchode dieťaťa jeho svedeckú výpoveď pripomienkovať. Na niektorých súdoch majú vytvorené podmienky, aby obžalovaný, ktorý nie je prítomný v pojednávacej miestnosti, mohol sledovať priebeh hlavného pojednávania prostredníctvom zvukového prenosu do inej miestnosti súdu.

Viacere súdy poukázali na to, že (v prípade potreby) **počas výsluchu dieťaťa z pojednávania vylúčia verejnosť**. Jeden zo súdov využíva prítomnosť príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže priamo v pojednávacej miestnosti.

⁵§ 262 TP-Ak je obava, že svedok v prítomnosti obžalovaného nevypovie pravdu, prípadne ak ide o výsluch svedka, ktorému alebo jeho blízkej osobe z podaného svedectva hrozí ujma na zdraví, smrť alebo iné závažné nebezpečenstvo, agenta alebo o svedka, ktorého totožnosť musí zostať zo závažných dôvodov utajená, urobí predseda senátu vhodné opatrenia na zaistenie bezpečnosti alebo utajenie totožnosti svedka, prípadne vylúči obžalovaného, jeho dôverníkov a verejnosť po dobu výsluchu takého svedka z pojednávacej miestnosti. Po návrate do pojednávacej miestnosti musí byť obžalovaný oboznámený s obsahom výpovede svedka, môže sa o nej vyjadriť aj bez toho, aby sa so svedkom stretol, a môže mu prostredníctvom predsedu senátu klásť aj otázky.

Prípravu dieťaťa na výsluch ponímajú sudy rôzne. **Viacere sudy uviedli, že túto prípravu nezabezpečujú.** Jeden zo súdov zastáva názor, že k opakovanému výsluchu dochádza len vtedy, ak sú na to splnené podmienky, teda ak výsluch odporučí psychológ, prípadne s ním súhlasí zákonný zástupca, čo samo o sebe predpokladá pripravenosť dieťaťa na výsluch. Ďalší súd uviedol, že prípravu dieťaťa na výsluch **zabezpečí psychológ** alebo osoba s pedagogickým resp. psychologickým vzdelaním, ktorá je potom prítomná aj pri výsluchu. Iný súd odpovedal, že **dieťa je na výsluch pripravované zákonným zástupcom**, ktorého pred dňom výsluchu kontaktuje neformálne priamo sudca alebo vyšší súdny úradník za účelom predbežného prekonzultovania priebehu výsluchu a prípadnej koordinácie ďalších opatrení na základe odporúčania zákonného zástupcu alebo detského psychológa, ktorý bol prítomný pri výsluchu dieťaťa v prípravnom konaní.

Sudy uvádzali, že **sudca dieťa poučí primerane jeho veku a rozumovej schopnosti, vyspelosti.** Niektoré sudy uviedli, že sa počas výsluchu snažia o **menej formálny prístup** (tykanie maloletému), **vysvetľovanie** obsahu otázok a úvodného poučenia **zrozumiteľnou formou**; aj príkladmo, či dbajú na **prestávky počas výsluchu**. Dieťa nepodlieha prísaha ako štandardný svedok, je však poučené, že má právo v prípade príbuzných nevypovedať. Sudcovia vo zvýšenej miere dbajú o **ohľaduplný spôsob vedenia výsluchu** a o to, aby bol pre dieťa čo najmenej traumatizujúci. Výsluchy vedú buď sudcovia, ktorí majú s prácou s deťmi dlhoročnú prax, prípadne súd vyzve znalca, aby upozorňoval na nevhodnosť kladených otázok.

V rámci prípravy vypočutia dieťaťa sudcovia **zvyknú zisťovať vopred, či znalec** (psychológ, psychiater) **odporúča opätovný výsluch dieťaťa, prípadne, či s ním zákonný zástupca súhlasí.** Odborné stanovisko znalcov sudy zvyčajne rešpektujú.

Iným spôsobom ako priamym vypočutím dieťaťa pred súdom sudcom sa vypočutie dieťaťa nerealizuje. Sudy poukazovali na to, že ich postup sa striktne riadi ustanoveniami Trestného poriadku.

4.4 Odborná príprava sudcov k uplatňovaniu práva dieťaťa byť vypočuté v trestnom konaní

Vypočúvanie maloletých detí je špecifická činnosť, vyžadujúca odbornú prípravu a získanie zručností, potrebných na efektívne zvládnutie a podporu participácie detí v trestnom konaní. Na potrebu odbornej prípravy všetkých osôb, ktoré v trestnom konaní prichádzajú do kontaktu s dieťaťom, poukazujú Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru aj Smernica o obetiach.

Všeobecný komentár Výboru č. 12 (2009) za jeden zo základných predpokladov správneho a efektívneho uplatňovania základného práva dieťaťa byť vypočuté v konaniach, ktoré sa ho týkajú, považuje **poskytovanie školení k čl. 12 Dohovoru** a k jeho uplatňovaniu v praxi **pre všetkých, ktorí vo svojej profesii pracujú s deťmi** a pre deti, vrátane právnikov, sudcov, policajtov, sociálnych pracovníkov, komunitných pracovníkov, psychológov, opatrovníkov/ošetrovateľov/vychovávateľov, pracovníkov inštitúcií alebo väzníc, učiteľov

na všetkých úrovniach vzdelávacieho systému, lekárov, sestričiek a iných zdravotníckych pracovníkov, štátnych úradníkov a verejných činiteľov, azylových dôstojníkov a tradičných lídrov.

Smernica o obetiach tiež uvádza, že všetci úradníci, ktorí sa zúčastňujú na trestnom konaní a ktorí pravdepodobne prídu do osobného kontaktu s obeťami, by mali mať prístup k primeranej počiatočnej a kontinuálnej odbornej príprave na úrovni primeranej ich kontaktu s obeťami. V čl. 25 ďalej špecifikuje, že **členské štáty zaistia, aby úradníci, ktorí pravdepodobne prídu do kontaktu s obeťami, ako napríklad príslušníci polície a súdni zamestnanci, absolvovali všeobecnú a špecializovanú odbornú prípravu na úrovni, ktorá zodpovedá miere ich kontaktu s obeťami s cieľom zvýšiť ich vedomosť o potrebách obetí a umožniť im zaobchádzať s obeťami nestranne, s rešpektom a profesionálne.** Bez toho, aby bola dotknutá nezávislosť súdnictva a rozdiely v jeho organizácii v Únii, členské štáty vyžadujú, aby subjekty zodpovedné za odbornú prípravu sudcov a prokurátorov účastných na trestných konaniach poskytovali všeobecnú aj špecializovanú odbornú prípravu na zvýšenie ich informovanosti o potrebách obetí.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky ma vo vzťahu k školeniu sudcov informovalo, že **Justičná akadémia Slovenskej republiky organizuje pre sudcov, prokurátorov, vyšších súdnych úradníkov, justičných čakatel'ov, asistentov sudcu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a právnych čakatel'ov prokuratúry školenia, predmetom ktorých je aj problematika výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov.** Takéto školenie malo byť realizované aj v dňoch 1.-2.12.2016 na tému dokazovania v prípravnom konaní a pred súdom, ktorého obsah sa dotýkal aj problematiky výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov.

Z informácií priložených od súdov zase vyplynulo, že sa takýchto školení sudcovia zúčastňujú. **Viacere súdy však poukazovali na to, že poskytované školenia sú nedostatočné, že špeciálne školenia, ako s dieťaťom pracovať (pripraviť ho na výsluch, informovať ho a viesť výsluch), neboli k dispozícii a žiadne informačné materiály neboli vytvorené alebo že postupujú „využívajúc zdravý rozum a životné skúsenosti“, lebo žiadne školenie na získanie špeciálnych zručností im poskytnuté nebolo.**

Tak ako v civilných súdnych konaniach, aj v súvislosti s vypočúvaním detí v trestných konaniach sa javí, že väčšina sudcov neabsolvovali špeciálne školenia, zamerané na získanie špecifických zručností potrebných na kontakt a vedenie výsluchu s dieťaťom, hoci zároveň väčšina sa priamo s dieťaťom ako svedkom či obeťou v trestnom konaní ani nestretáva, a teda to zrejme ani nepovažujú za kľúčové, aby také zručnosti získali.

5. Prieskum realizácie práva dieťaťa byť vypočuté a súvisiacich práv pri vypočúvaní v trestnom konaní políciou

Počas realizácie prieskumu sme osobne navštívili **27 útvarov Policajného zboru** (policajných útvarov). Údaje sme žiadali za obdobie roka 2015 a prvej polovice roka 2016. Zisťovali sme údaje vo vzťahu k deťom, to je osobám do 18 rokov veku, v postavení poškodeného/obete a v postavení svedka v trestnom konaní.

Vzhľadom na skutočnosť, že v zmysle Trestného poriadku by sa vypočutie dieťaťa malo väčšinou realizovať len raz, a teda by malo byť zabezpečené orgánmi činnými v trestnom konaní a sudy by mali čerpať len zo záznamu tohto vypočutia, pričom prax súdov preukazuje, že tieto sa do s dieťaťom do kontaktu viacmenej ani nedostanú, **postup polície sme preskúmali podrobnejšie**. Zamerali sme sa na zistenie praktických informácií o priebehu prípravy a realizácie vypočutia dieťaťa (prípadne ďalšieho kontaktu v deťmi v trestnom konaní), aké osoby sú pri vypočúvaní detí prítomné, aké podmienky sú pre vypočutie detí vytvorené (vrátane priestorov, kde sa detí vypočúvajú) a na ďalšie doplňujúce informácie ako špecializácia a školenia vyšetrovateľov a spolupráca s ďalšími orgánmi verejnej správy najmä vo vzťahu k deťom ako obetiam trestných činov.

Rozhovory sme vo väčšine prípadov viedli s vedúcim 1. oddelenia vyšetrovania odboru kriminálnej polície alebo priamo s vyšetrovateľom, aby sme zistili informácie o praxi policajtov takpovediac z prvej ruky.

Informácie sme doplnili aj vyžiadaním komplexnejších informácií od Prezídia Policajného zboru Slovenskej republiky a jednotlivé navštívené policajné útvary sme požiadali aj o poskytnutie anonymizovaných zápisníc z realizovaných výsluchov detí (cca. 3 rôzne výsluchy) zo skúmaného obdobia pre overenie spôsobu vedenia výsluchov a prítomných osôb pri výsluchu. Niektoré policajné útvary (najmä obvodné oddelenia Policajného zboru) takýmto zápisnicami nedisponovali vzhľadom na agendu, ktorá im spadá so kompetencie, to je, že výsluchy detí takmer nerealizujú. **Zápisnice nám poskytlo 23 policajných útvarov** a 2 policajné útvary nedisponovali žiadnymi zápisnicami daného charakteru. Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Bratislave a Obvodné oddelenie Policajného zboru Dubnica nad Váhom ako jediné nám fotokópie zápisníc reálnych výsluchov maloletých detí na potvrdenie uvádzanej praxe poskytnúť odmietli (z dôvodu, že podľa ich názoru sa s nimi vzhľadom na pôsobnosť verejného ochrancu práv oboznamovať nemôžeme). Celkovo sme sa oboznámili s **66 zápisnicami z výsluchu dieťaťa** (osoby do 18 rokov) v trestnom konaní.

Navštívili sme tieto útvary Policajného zboru (uvedené podľa krajov):

- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Bratislave, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Pezinok, Obvodné oddelenie Policajného zboru Modra,
- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru Trnava, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Galanta, Obvodné oddelenie Policajného zboru Cífer,
- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Trenčíne, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Nové Mesto nad Váhom, Obvodné oddelenie Policajného zboru Dubnica nad Váhom,
- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Žiline, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Liptovský Mikuláš, Obvodné oddelenie Policajného zboru Sučany,
- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Nitre, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Šaľa, Obvodné oddelenie Policajného zboru Šurany,
- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Banskej Bystrici, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Zvolen, Obvodné oddelenie Policajného zboru Podbrezová, Obvodné oddelenie Policajného zboru Brezno (vypočúvacia miestnosť),
- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Prešove, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Kežmarok, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Poprad,
- Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Košiciach, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Spišská Nová Ves, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Michalovce, Obvodné oddelenie Policajného zboru Sobrance, Obvodné oddelenie Policajného zboru Veľké Kapušany.

Z informácií poskytnutých Prezídiom Policajného zboru sme zistili, že **v roku 2015 je evidovaných celkovo 1315 trestných činov spáchaných na deťoch a polícia identifikovala 1282 detských obetí. Za prvý polrok 2016 polícia eviduje 796 trestných činov spáchaných na deťoch a 767 detských obetí (bližšie príloha č. 1 správy).** Údaje o počte detských svedkov sa nijakým spôsobom štatisticky nespracúvajú ani neevidujú, nakoľko je to pre potreby polície neúčelné.

Pri prieskume sme vychádzali nielen z ustanovení Trestného poriadku, ale aj z ustanovení Všeobecného komentára k čl. 12 Dohovoru a Smernice o obetiach, ktorá mala byť do právneho poriadku Slovenskej republiky už implementovaná.

Podľa smernice čl. 10 ods. 1 Smernice o obetiach **členské štáty zaistia možnosť vypočutia obetí počas trestného konania a umožnia obeti predložiť dôkazy. V prípade vypočúvania detskej obete sa náležite zohľadní vek a vyspelosť dieťaťa. Z uvedeného je zrejmé, že aktívne uplatňovanie práv sa predpokladá aj u detskej obete.**

Podľa čl. 20 písm a) Smernice o obetiach počas vyšetovania sa zabezpečí, aby:

- **sa výsluch obetí uskutočnil bez zbytočného odkladu** po podaní trestného oznámenia príslušnému orgánu;
- **bol počet výsluchov obetí čo najmenší** a aby sa uskutočňovali **iba vtedy, ak je to nevyhnutné** na účely vyšetovania trestného činu;
- **obete mohol sprevádzať ich právny zástupca a osoba, ktorú si vyberú**, pokiaľ sa neprijalo odôvodnené rozhodnutie, ktoré by to znemožňovalo;
- výsluch obete sa uskutoční **v priestoroch určených alebo prispôbených na tento účel**;
- výsluch obete **vedú odborníci, ktorí sú na tento účel vyškolení, alebo** sa uskutoční **s ich účasťou**;
- všetky výsluchy obetí sexuálneho násillia, rodovo motivovaného násillia alebo násillia páchaného blízkou osobou, pokiaľ ich nevedie prokurátor alebo sudca, **vedie osoba rovnakého pohlavia ako obeť, ak si to obeť želá** a ak sa tým nenaruší priebeh trestného konania.

Podľa čl. 24 ods. 1 písm. a) Smernice o obetiach ak je obeťou dieťa, členské štáty zaistia, aby sa počas vyšetovania trestného činu mohli **zhotoviť zvukovo-obrazové záznamy všetkých výsluchov detskej obete** a aby tieto záznamy výsluchov bolo možné použiť ako dôkaz v trestnom konaní.

Zo Všeobecného komentára k čl. 12 Dohovoru vyplýva, že tí ktorí sú zodpovední za vypočutie dieťaťa, musia zabezpečiť, aby:

- aby **dieťa bolo informované o všetkých záležitostiach**, názoroch a možných rozhodnutiach, ktoré sa majú prijať, a o ich **dôsledkoch**; dieťa musí byť tiež informované o **podmienkach**, za ktorých bude požiadané vyjadriť svoje názory - toto právo na informovanie je podstatné, pretože je predpokladom pre rozhodnutia dieťaťa na základe objasnenia,
- musia zabezpečiť, aby **dieťa bolo informované o svojom práve vyjadriť svoj názor** vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú.

5.1 Príprava a realizácia výsluchu dieťaťa ako svedka alebo poškodeného/obete v trestnom konaní

Z poskytovaných informácií sme zistili, že vyšetrovatelia (najmä) **výsluch vykonávajú striktne podľa ustanovení Trestného poriadku** s tým, že konkrétny postup a podmienky sa vždy **dohodnú s dozorujúcim prokurátorom**, resp. ten si vo svojom obvode usmerňuje jednotlivé policajné útvary, ako výsluchy maloletých detí realizovať (presnejšie postupy, ako realizovať ustanovenia Trestného poriadku). Uvedené je dané z dôvodu, že prokurátor schvaľuje (odobruje) vykonaný výsluch dieťaťa ako dôkazný prostriedok, a teda by ho mohol aj neuznať a žiadať opakovanie vypočutia, ak by nebolo realizované tak, ako by sa malo, resp. ako to prokurátor požaduje a očakáva v zmysle ustanovení Trestného poriadku

(z predložených zápisníc sme v jednom prípade zaznamenali opakované vypočutie dieťaťa na pokyn prokurátora z dôvodu neprítomnosti psychológa pri výsluchu).

Samotný výsluch dieťaťa **vždy realizuje priamo vyšetrovateľ**, ktorý si zvyčajne jeho priebeh dopredu starostlivo naplánuje a v pripraví aj **v súčinnosti s inými osobami** (sociálny pracovník úradu práce, psychológ). Uvedené sa vzťahuje na vykonanie výsluchu ako dôkazného prostriedku a **neplatí pre tzv. predbežné vypočutie dieťaťa či kontakt s dieťaťom pri zásahu**, výjazde (informatívne vypočutie dieťaťa). Počas výsluchu je prítomný zväčša psychológ a (alebo) sociálny pracovník úradu práce, ktorí pomáhajú vyšetrovateľovi s kladením otázok, prípadne aj prípravou dieťaťa na výsluch. **Rozsah tejto prípravy sa líši od zavedenej praxe toho ktorého policajného útvaru a aktivity prokurátora**. Na niektorých bola táto spolupráca vyšetrovateľmi popisovaná ako intenzívna a dobrá a pre vyšetrovateľa prínosná, na iných naopak súčinnosť týchto osôb bola skôr otázkou formálneho naplnenia litery zákona a vyšetrovatelia ju vnímali ako nadbytočnú („pracovník úradu práce si to tu len odsedí“, „nijak nezasahuje“), prípade vyšetrovateľ od nich žiadnu aktivitu ani nevyžadoval. Niektoré policajné útvary mali zavedenú spoluprácu s úradom práce prostredníctvom prokuratúry aj na pravidelnej báze mimo vykonávania úkonov trestného konania (pravidelné súčinnostné porady, okrúhle stoly), iné takúto pravidelnú spoluprácu negovali.

Sociálny pracovník úradu práce bol pri výsluchoch podľa vyjadrení vyšetrovateľov na jednotlivých útvaroch využívaný v rôznej intenzite. Viaceré útvary uviedli, že úrad práce s nimi spolupracuje na veľmi dobrej úrovni, sociálni pracovníci sú pripravení na plnenie svojej role v trestnom konaní, vyšetrovateľ sa s nimi aj radí ohľadom vedenia výsluchu a kladenia otázok, či ohľadom prípravy podmienok pre dieťa (čo by bolo pre dieťa najvhodnejšie). V prípade potreby sociálni pracovníci ochotne prídu aj cez víkend či v urgentných situáciách. Niektoré policajné útvary naopak uvádzali, že sociálni pracovníci úradu práce nemajú čas, je ťažké ich na vypočúvanie dieťaťa zabezpečiť, pri vypočúvaní dieťaťa nie sú nijako nápomocní, je to len splnenie formálnej záležitosti. Tiež uvádzali, že pre potreby výsluchu dieťaťa a pomoci vyšetrovateľovi nie sú odborne dostatočne pripravení.

Psychológ zabezpečovaný na výsluch dieťaťa je často zároveň aj súdnym znalcom, ktorý vyhotovuje posudok, či je výpoveď dieťaťa dôveryhodná. Niektoré policajné útvary vyjadrili veľké ťažkosti pri zabezpečení psychológa na výsluch dieťaťa pre ich nedostatok a preťaženosť. Viacerí vyšetrovatelia majú vytvorený zoznam osvedčených psychológov, s ktorými spolupracujú, a tí väčšinou sú ochotní a schopní prísť aj v urgentných prípadoch. Niektorí vyšetrovatelia uviedli, že s psychológom vo zvlášť citlivých prípadoch dopredu pripravujú priebeh výsluchu dieťaťa, aké otázky klásť a niektorí nechávajú psychológa vhodným spôsobom zasahovať do samotného výsluchu tak, aby dieťa sa cítilo komfortne a výsluch prebiehal dostatočne citlivo k dieťaťu. Niektorí vyšetrovatelia naproti tomu uviedli, že so psychológom prípravu výsluchu pohovoru dieťaťa nekonzultujú a psychológ je prítomný hlavne preto, aby urobil znalecký posudok na dôveryhodnosť svedeckej výpovede svedka. Niektorí vyšetrovatelia považujú povinnú prítomnosť psychológa pri niektorých výsluchoch v zmysle Trestného poriadku za nadbytočnosť a nevidia v tom žiaden prínos.

V prípade iného kontaktu s dieťaťom ako počas formálneho vykonania dôkazného prostriedku výsluchom **sme žiadnu špeciálnu prípravu či vytváranie podmienok pre dieťa nezistili**. Informatívne vypočutia dieťaťa (napr. pri zásahu alebo pri podaní trestného oznámenia), ktoré nie sú ďalej používané ako dôkazný prostriedok, sa nijak nepripravujú a vyšetrovatelia sa len vlastným prístupom snažia dieťaťu priblížiť, upokojiť ho a podobne.

Z informácií získaných na policajných útvaroch nie je úplne jednoznačné, ktorá osoba zabezpečuje celkové informovanie dieťaťa o trestnom konaní a všetkých súvisiacich veciach. V prípade výsluchu je formálnou požiadavkou tohto procesného úkonu riadne poučenie dieťaťa. Uvedené realizuje priamo vyšetrovateľ (poverený príslušník). Vo väčšine prípadov vyšetrovatelia uvádzali, že sa dieťa snažia slovne poučiť spôsobom, ktorý je vzhľadom k ich veku a vyspelosti zrozumiteľný, jednoduchý. Niektorí vyšetrovatelia uviedli, že po formálnom poučení nechajú na psychológovi, aby dieťaťu potrebné informácie vhodne sprostredkoval. Niektorí vyšetrovatelia uvádzali, že **sú povinní dieťaťu prečítať presné zákonné znenie poučenia**, inak to advokát obvineného napáda a hrozí, že súd výsluch dieťaťa nebude pre formálne nedostatky akceptovať.

Prípravu dieťaťa na samotný výsluch vrátane sprostredkovania informácií o trestnom konaní, potrebe výsluchu, jeho význame a účele ako aj ďalších informácií podľa odpovedí vyšetrovateľov jednotlivých policajných útvarov **zabezpečuje rodič alebo psychológ alebo sociálny pracovník úradu práce**. Niektorí vyšetrovatelia uvádzali, že s dieťaťom sa pred výsluchom neformálne porozprávajú a snažia sa vytvoriť pre dieťa podmienky pohodlia a dôvery, nakoľko je v ich záujme, aby dieťa dokázalo vypovedať a poskytnúť im potrebný dôkazný materiál. **Na priamu otázku, či a kto sa uisťuje, že dieťa skutočne bolo informované alebo pripravené, sme určitú odpoveď nedostali.** Vyšetrovatelia uvedené ako svoju zodpovednosť nepociťovali a je fakt, že vnútroštátna právna úprava (Trestný poriadok) takú povinnosť ani neukladá, upravuje len potrebu poučenia o právach a povinnostiach a v prípade poškodeného osobitne o jeho právach a možnostiach pomoci. Oba typy poučení sú v písomnej forme a vypočúvaná osoba ich podpisuje. Prikladajú sa k zápisnici o výsluchu osoby, v prípade dieťaťa je dostupná špeciálna zápisnica o výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov (resp. v zmysle predchádzajúcej právnej úpravy aj mladšej ako 15 rokov alebo mladšej ako 14 rokov). Z poskytnutých fotokópií zápisníc (najmä v prípade doslovných prepisov výsluchu) sme zistili, že **vyšetrovatelia majú snahu dieťa poučiť primerane jeho veku**, v niektorých prípadoch sme videli aj snahu objasniť dieťaťu dôvod výsluchu a základné informácie o trestnom konaní.

Niektorí vyšetrovatelia poukazovali na to, že **dieťa v skutočnosti ako osoba poškodená v trestnom konaní nevystupuje, nakoľko je vždy niekým zastúpená** (rodičom alebo opatrovníkom) a vlastne vo vzťahu k právam poškodeného sa jedná s touto osobou, ktorá je dospelá a žiadne zvláštne prístupy nepotrebuje.

5.2 Osoby prítomné pri výsluchu

Na výsluchu dieťaťa je prítomný vždy **vyšetrovateľ**, ktorý výsluch vedie. S inou alternatívou sme sa nestretli. Ďalej sú podľa potreby a charakteru trestného činu prítomní **prokurátor** (závisí od toho ktorého prokurátora), **sociálny pracovník úradu práce**, **psychológ**, ak je to možné a vhodné tak aj **zákonný zástupca dieťaťa** (rodič). V prípade, že už bol páchatel' obvinený, tak je prítomný aj **advokát** (zástupca) **obvineného** (obvinený väčšinou prítomný nebýva pre nevhodnosť), tiež môže byť prizvaná **iná osoba blízka dieťaťu (učiteľ**, najmä pri výsluchoch v škole). Ak je to potrebné, prizve sa aj **tlmočník**.

Na otázku, či by mohol byť prítomný aj **advokát vypočúvaného dieťaťa** sme sa stretli najmä s rozpačitými reakciami vyšetrovateľov. Uvádzali, že v zásade tomu asi nič nebráni a prítomný by mohol byť aj právny zástupca vypočúvaného dieťaťa, ale ešte sa s tým v prípade poškodeného nestretli, skôr v prípade obvineného mladistvého alebo ak dieťa vypovedá ako svedok, ale zároveň je podozrivé zo spáchania trestného činu, len to ešte nie je v štádiu obvinenia.

Psychológov vyšetrovatelia vyberajú najmä zo zoznamu súdnych znalcov, ale na niektorých policajných útvaroch spolupracujú aj s klinickými psychológmi. Niektorí vyšetrovatelia uvádzali, že vždy volajú znalca, ktorý zároveň vyhotovuje aj znalecký posudok preto, že inak by mu úkon nevedeli preplatiť. Viaceré policajné útvary avizovali nedostatok psychológov a zvlášť tých so špecializáciou na deti.

Viacerí vyšetrovatelia sa zhodli, že **počet prítomných osôb pri vypočúvaní dieťaťa** je v niektorých (práve zložitých a pre dieťa veľmi citlivých prípadoch) **neúnosný** a bolo by vhodné, aby práve v takých prípadoch boli **technické podmienky zabezpečené** tak, aby sa osoby nachádzali v inej miestnosti ako je vypočúvané dieťa.

Zvlášť sme sa tiež pýtali na **zabezpečovanie tlmočníkov** pre dieťa, najmä v prípade detí cudzincov alebo detí národnostných menšín. V niektorých lokalitách sa s potrebou tlmočníka nestretávajú vôbec. V iných (južné, východné Slovensko a turistické lokality) sa s potrebou tlmočenia stretávajú častejšie. V prípade národnostných menšín je častou praxou, že niektorý z policajtov daný jazyk ovláda, prípadne je tiež príslušníkom národnostnej menšiny, a ten potom prekladá pri výsluchu alebo sám realizuje výsluch. V lokalitách najmä na severovýchode Slovenska vyšetrovatelia avizovali, že majú problém pri tlmočení z rómskeho jazyka, často tlmočenie vedia zabezpečiť len osobami z danej komunity, pričom často majú podozrenie, že výpoveď dieťaťa je zámerne upravovaná (komunita drží spolu a nechce, aby sa niektoré veci riešili). Vo všeobecnosti v prípade potreby tlmočníka, rovnako ako pri psychológoch ho vyberajú zo zoznamu znalcov (tlmočníci a prekladatelia) na stránke Ministerstva spravodlivosti SR, prípadne sa informujú na odporúčaných znalcov u vyššie nadriadeného útvaru. Lokality, kde je tlmočenie bežnejšou súčasťou práce policajta, majú vytvorený zoznam kontaktov na osvedčených tlmočníkov, ktorí vedia prísť aj operatívne.

Pýtali sme sa aj na **spoluprácu s neziskovými organizáciami**. Niektoré policajné útvary túto spoluprácu vytvorenú mali, považovali to za prínos pri svojej práci. My sme práve **na týchto**

policajných útvaroch pozorovali aj väčšiu znalosť práv detí ako svedkov či obetí a tiež zvýšenú aktivitu polície pri zabezpečovaní práv detí nad rámec aktuálnej zákonnej úpravy obsiahnutej v Trestnom poriadku).

Z preskúmania fotokópií zápisníc (celkovo 66) sme zistili prítomnosť prokurátora v 21 prípadoch, sociálneho pracovníka úradu práce v 49 prípadoch, psychológa (znalca) v 37 prípadoch, zákonného zástupcu dieťaťa v 7 prípadoch, tlmočníka v 3 prípadoch, obhajcu obvineného v 12 prípadoch, zapisovateľku v 15 prípadoch, v 1 prípade zamestnanca detského domova, v 2 prípadoch pedagóga a v 1 prípade splnomocnenca dieťaťa.

5.3 Vypočúvacia miestnosť a ďalšie podmienky výsluchu dieťaťa

Na väčšine policajných útvarov vyšetrovatelia uvádzali, že **dieťa je vypočúvané v kancelárii vyšetrovateľa, prípadne vo vyhradenej kancelárii, ktorú sa snažia vybaviť nábytkom a hračkami či knižkami, kvetmi a podobne tak, aby pôsobila pre deti príjemnejšie (útulne, nie stroho).** V jednom prípade sme zistili vypočutie dieťaťa v ambulancii detského psychológa (zo zápisníc).

Špeciálnu vypočúvaciu miestnosť (kancelária vybavená kamerou a možnosťou prenosu výsluchu do inej miestnosti) sme videli na Obvodnom oddelení policajného zboru v Brezne (v budove úradu práce) a tiež na Krajskom riaditeľstve Policajného zboru v Banskej Bystrici.

Vypočúvacia miestnosť na KR PZ Banská Bystrica

Vypočúvacia miestnosť v Brezne je špecializovaná miestnosť s audiovizuálnym výstupom do inej miestnosti (kancelária vedúceho), kde môžu výsluch sledovať všetky osoby okrem, ktoré majú byť pri výsluchu prítomné. S dieťaťom osobne ostáva len vyšetrovateľ, prípadne psychológ, resp. blízka osoba. Je využívaná podľa potreby všetkými policajnými útvarmi v okrese, resp. kraji, no technické vybavenie je už značne zastarané (nahrávanie na VHS kazety, zlý zvuk) a je nutné ho obmeniť za novšie.

Podľa informácií od Prezídia Policajného zboru špeciálne výsluhové miestnosti zodpovedajúce požiadavkám v zmysle čl. 23 Smernice o obetiach zatiaľ na útvaroch Policajného zboru absentujú. Aktuálne sú zriadené 3 špeciálne miestnosti určené na výsluch detských svedkov a detských obetí trestných činov, a to na Krajskom riaditeľstve Policajného zboru v Nitre, na Okresnom riaditeľstve Policajného zboru v Lučenci a na Okresnom riaditeľstve Policajného zboru v Brezne.⁶ Na niektorých ďalších útvaroch Policajného zboru sú zriadené osobitné kancelárie, na vlastné náklady personálu útvarov vybavené materiálom na zútulnenie priestoru (hračky, knihy, plagáty, pastelky, kvety), prípadne je možné takto niektorú kanceláriu pred výsluchom pripraviť (cca. 14 policajných staníc).

Vypočúvacia miestnosť Zvolen

Hračky -KR PZ Bratislava

⁶ Osobne sme Krajské riaditeľstvo Policajného zboru v Nitre navštívili, pričom v čase prieskumu (23.08.2016) špeciálnu miestnosť na vypočúvanie detí vytvorenú nemali. Informácie z Prezídia Policajného zboru sú datované k 31.10.2016.

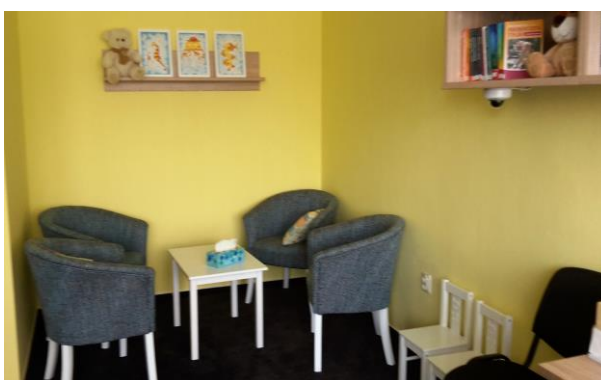
Hry – KR PZ Trenčín

Vypočúvacia miestnosť OR PZ Nové Mesto n. Váhom

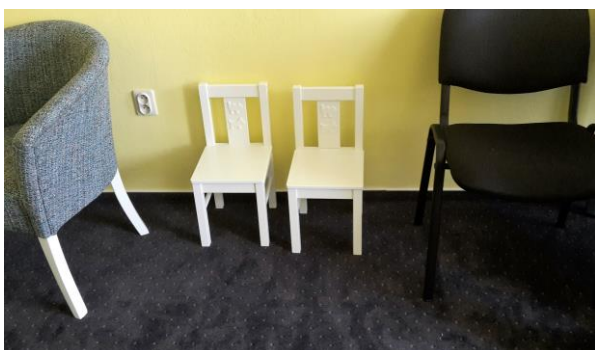
Prezídium Policajného zboru tiež uviedlo, že **plánuje postupne vybudovať špeciálne vypočúvacie miestnosti v súlade s požiadavkami Smernice o obetiach**, ktoré sa budú využívať prioritne pre vypočúvanie detí, ale aj ďalších obzvlášť zraniteľných obetí trestných činov (obete domáceho násillia, obete obchodovania s ľuďmi, staršie osoby, osoby s ťažkým zdravotným postihnutím). V pilotnom projekte je plánované vybudovanie 16 takýchto miestností (2 miestnosti na kraj).

Ako **príklad dobrej praxe** sme vyhodnotili **spoluprácu Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Žiline s Detským advokačným centrom** zriadeným neziskovou organizáciou Náruč. Toto centrum má zriadenú špeciálnu výsluchovú miestnosť pre detské obeť, ktorá spĺňa všetky štandardy v zmysle Všeobecného komentára k čl. 12 Dohovoru aj smernice o obetiach. Jej využitie je k dispozícii aj všetkým policajným útvarom v kraji, pričom tieto ju v citlivých, resp. náročných prípadoch na výsluch dieťaťa aj využívajú. Samotná vypočúvacia miestnosť sa nachádza v novostavbe v štandardnom bytovom priestore (sídlo Detského advokačného centra). Ide o izbu zariadenú príjemným, útulným spôsobom, vhodne pre mladšie aj staršie deti. K dispozícii sú napríklad stoličky rôznych veľkostí, hračky, knihy aj hry. Je vybavená kamerou, ktorá sa otáčaním vie nasmerovať na ktorúkoľvek časť miestnosti. Zvukovo-obrazový záznam sa následne prenáša do druhej, rovnako pohodlne a účelne zariadenej miestnosti na veľkoplošnú obrazovku, kde môžu priebeh výsluchu sledovať všetky zúčastnené osoby.

Vypočúvacia miestnosť DAC

Vypočúvacia miestnosť DAC

Kamera vo vypočúvacej miestnosti

Druhá miestnosť s prenosom zvukovoobrazového záznamu v DAC

Prieskumom sme ďalej zistili, že **väčšina policajných útvarov má už vytvorené podmienky (technické zariadenie), aby mohli výsluch s dieťaťom nahrávať** (vytvoriť zvukovo-obrazový záznam), čo vo väčšine prípadov aj realizujú (v prípade násilných trestných činov na deťoch je to pravidlo). Na nahrávanie používajú malé vreckové kamery umiestnené na prenosnom podstavci, ktoré kriminálny technik nastaví pred výsluchom a následne ho obsluhuje sám vyšetrovateľ alebo zapisovateľka, z niektorých zápisníc vyplýva, že niekedy ostáva v miestnosti počas výsluchu prítomný aj kriminálny technik (5 prípadov). Obvodné oddelenia Policajného zboru väčšinou kamerovým vybavením nedisponujú, ale zapožičiavajú si ho z okresov. Niektoré policajné útvary pre nedostatočné technické vybavenie rozhovory s deťmi nenahrávajú (napr. OO PZ Šurany). Zo zápisníc sme zistili, že výsluch dieťaťa bol zaznamenaný na kameru v 28 prípadoch zo 66.

Zistili sme, že napriek nahrávaniu výsluchu niektorí vyšetrovatelia stále využívajú aj zapisovateľa, čo znamená, že hoci sa výsluch audiovizuálne nahráva, zároveň je v miestnosti aj zapisovateľ, ktorý simultánne výsluch zapisuje, prípadne to robí priamo vyšetrovateľ. Vo väčšine prípadov sme ale zistili, že prepis výsluchu sa realizuje až po jeho ukončení.

Výsluch dieťaťa sa vo väčšine prípadov realizuje v priestoroch policajného útvaru, no sú situácie, kedy sa vykoná aj v iných priestoroch (škola v prípade detí svedkov, nemocnica, detský domov a iné zariadenia, kde je dieťa umiestnené).

5.4 Príprava zamestnancov na kontakt a výsluch detí, spolupráca s ďalšími orgánmi verejnej správy a ďalšie zistenia

Vo väčšine prípadov sa potvrdila prax, že na vypočúvanie detí a teda aj vedenie vyšetrovania trestných činov, kde sa vyskytuje detská obeť, je **prednostne určená žena vyšetrovateľka** (prirodzenejší vzťah k deťom, citlivejší prístup). V niektorých prípadoch sme zistili, že policajné útvary ženu vyšetrovateľku nemajú, a teda takáto možnosť nie je. Ojedinele sme sa stretli aj s názorom, že aj vyšetrovateľ muž môže byť kompetentnejší viesť výsluch s dieťaťom a vie pristupovať rovnako citlivo ako žena, resp. že v niektorých prípadoch môže byť na výsluch vhodnejší muž. Niektoré policajné útvary potvrdili, že **dieťa má možnosť zvoliť si**, či chce vypovedať radšej pred ženou alebo pred mužom, resp. má možnosť požiadať o iného vyšetrovateľa, ak z akéhokoľvek dôvodu pred konkrétnym určeným vyšetrovateľom vypovedať nechce.

Ohľadom školení sa poskytnuté informácie jednotlivými policajnými útvarmi značne líšili. Niektorí vyšetrovatelia (zrejme v závislosti od celkového nastavenia práce s prokuratúrou a prístupu vedenia policajného útvaru k agende detí) školenia absolvovali (poskytované štátom aj neziskovými organizáciami), iní uvádzali, že žiadne školenia nemali a vypomáhajú si medzi sebou kolegovia na základe skúseností. Viacerí vyšetrovatelia sa zúčastnili školení organizovaných úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny v rámci projektu zameraného práve na obeť trestných činov a ochranu pred domácim násilím.

Prezídium Policajného zboru ma informovalo, že doposiaľ nevydalo žiadne usmernenie, týkajúce sa postupu orgánov činných v trestnom konaní pri vykonávaní výsluchu detí v postavení svedka alebo poškodeného. Vypracovalo **pomôcku „Vzory pre vyšetrovateľov Policajného zboru a poverených príslušníkov Policajného zboru“.**

6. Závery a odporúčania na zabezpečenie riadneho uplatňovania práva dieťaťa byť vypočuté v trestnom konaní

6.1 Závery

Prieskumom sme zistili, že hoci Dohovor o právach dieťaťa, Všeobecný komentár k čl. 12 Dohovoru aj Smernica o obetiach trestných činov pomerne široko podrobne nastavujú podmienky, za akých má byť právo dieťaťa byť vypočuté/vyjadriť svoj názor vo veciach, ktoré sa ho týkajú, realizované v jednotlivých štátoch, vo vnútroštátnej legislatíve sú upravené len niektoré podmienky, či atribúty realizácie tohto práva, a aj to pomerne stručne, to znamená, že **Smernica o obetiach plne transponovaná do právneho poriadku Slovenskej republiky nebola.**

Trestný poriadok ako jediná zákonná norma upravujúca práva detí v trestných konaniach je nastavená takým spôsobom, že **o dieťati akoby sa neuvažovalo ako subjekte práv, ale skôr ako objekte, ktorý môže byť využitý pre potreby dokazovania a v takom prípade je nutné s ním zaobchádzať v záujme jeho ochrany špeciálnym spôsobom** oproti dospeléj osobe. Uvedený dojem posilňuje aj fakt, že Trestný poriadok nepozná pojem obeť trestného činu, len pojem poškodený, ktorému priznáva niektoré procesné práva, no v prípade dieťaťa tieto má uplatňovať zákonný zástupca dieťaťa alebo jeho opatrovník, a teda špeciálny prístup alebo podmienky sa dieťaťu ako poškodenej osobe v postate nevytvárajú. Aj z praxe súdov a vyšetrovateľov vyplýva, že **dieťa nie je v centre záujmu, kontakt s ním je obmedzený na absolútne minimum, a to nielen za účelom jeho ochrany, ale podľa našich zistení aj na úkor aktívnej realizácie jeho práv.** Napríklad súdy ani polícia okrem zákonom povinného poučenia dieťaťa nijak nezabezpečujú informovanie dieťaťa o priebehu trestného konania, jeho možnostiach, dieťa nikto nesprevádza a očakáva sa, že to zabezpečí (urobí) niekto iný (rodič, opatrovník), tiež sa dieťaťu od momentu prvého kontaktu s políciou nezabezpečuje okamžitý kontakt s tzv. pomáhajúcimi profesiami opäť s predpokladom, že pomoc vyhladá rodič dieťaťa sám alebo to zabezpečí úrad práce (keď sa o potrebe dozvie). **Poskytnutie priestoru dieťaťu na vlastné vyjadrenie sa k trestnému konaniu je skôr výnimkou ako pravidlom.**

Tiež pre dieťa v kontakte s políciou či súdom **nie sú v drvivej väčšine prípadov zabezpečené vhodné podmienky**, prispôbené potrebám dieťaťa (špeciálne miestnosti, špeciálne vyškolený personál, menej formálne procesné postupy), hoci je pravdou, že najmä policajti sa o vytvorenie pre dieťa prijateľnejšieho prostredia snažia.

Je evidentné, že v Slovenskej republike **chýba špeciálna právna úprava práv a postavenia obetí trestných činov vrátane detských obetí**, ktorá by plne zabezpečila realizáciu všetkých

práv, vrátane práva byť vypočuté v trestnom konaní. **Toto právo**, ktoré nie je totožné s vykonaním výsluchu ako dôkazného prostriedku **akoby v trestnom konaní** (na rozdiel od civilného súdneho konania) **ani nebolo prítomné**. V rámci vytvárania podmienok vypočúvania maloletých detí je evidentné, že **vo veľkej miere dominuje zabezpečenie inštitucionálneho záujmu** (čo je dobré a žiaduce pre vyšetrovateľov a sudcov) **pred záujmom dieťaťa ako obete alebo svedka trestného činu**. Napríklad je to zreteľné na využívaní psychológa pri výsluchu, ktorého rolou by malo byť v prvom rade zabezpečenie citlivého výsluchu dieťaťa ako obete trestného činu, no jeho úlohou je v prvom rade zabezpečenie znaleckého posudku pre vyšetrovateľa vo vzťahu k hodnovernosti výpovede a teda jej použiteľnosti ako dôkazu, čo nekorešponduje s účelom, pre ktorý prítomnosť psychológa Smernica pre obete odporúča.

Aj Európska únia pre základné práva (FRA) vo svojej správe z roku 2016 uvádza, že Slovenskej republike stále chýba komplexná legislatívna úprava ochrany poškodených, resp. obetí trestných činov. Slovensko v tomto smere nie je vybavené ani inštitucionálne (chýbajú štátne orgány zamerané na pomoc obetiam trestných činov) a mimovládne organizácie, v ktorých rukách spočíva väčšina práce, nie sú dostatočne finančne vybavené.

V prieskume sme zistili aj **dobrú prax pri uplatňovaní práv dieťaťa v trestnom konaní** vrátane práva dieťaťa byť vypočuté, ktorá však vždy závisela od nastavenia prokurátora, vedenia policajného útvaru, spolupráce s neziskovým sektorom a celkovým záujmom o oblasť ochrany práv detí a nadnárodné poznatky k zabezpečovaniu týchto práv. Išlo teda vždy o **výsledok osobného zanietenia a nadštandardného pracovného výkonu nad rámec zákonom definovaných úloh**, čo je na jednej strane **vítaným zistením**, ale nie je možné sa s tým **uspokojiť ako systémovým riešením ochrany práv dieťaťa v trestnom konaní**, lebo ním nie je. Systémová garancia takéhoto postupu polície a súdov nie je zabezpečená a pre policajtov a sudcov, ktorí chcú takto prispievať k zabezpečeniu ochrany práv detí, je tento postup z dlhodobého hľadiska bez vytvorenia systémovej podpory a podmienok ich činnosti neudržateľný.

Privítala som informácie o aktuálnej a tentoraz snád' už úspešnej príprave zákona o obetiach pod gesciou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky a projekt vytvárania špeciálnych výsluchových miestností pre obete trestných činov pod gesciou Prezídia Policajného zboru Slovenskej republiky.

6.2 Odporúčania

Na základe vykonaného prieskumu a oboznámenia sa s praxou orgánov činných v trestných konaniach a súdov vo vzťahu k právu dieťaťa byť vypočuté v trestnom konaní a súvisiacich práv a v nadväznosti na definované zistenia navrhujeme kompetentným orgánom verejnej správy a verejnej moci prijať tieto odporúčania:

Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky:

- I. Predložiť na rokovanie Vlády Slovenskej republiky návrh zákona o postavení a právach obetí trestných činov.
- II. Zabezpečiť pravidelné školenia sudcov na zručnosti potrebné pre prácu s deťmi v súdnom konaní.
- III. Vzhľadom na zverenú úlohu viesť zoznam znalcov a tlmočníkov zabezpečiť pre oblasť trestného konania a pre potreby všetkých subjektov činných v trestnom konaní dostatok znalcov z odboru psychológie a zvlášť detskej pedopsychológie.

Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky a Prezídiu Policajného zboru Slovenskej republiky:

- I. Zrealizovať plánované vybudovanie špeciálnych výsluchových miestností pre obete trestných činov na útvaroch Policajného zboru so zameraním na plné zahrnutie materiálno-technických požiadaviek Smernice o obetiach.
- II. Zabezpečiť pravidelné školenia príslušníkov Policajného zboru na zručnosti potrebné pre prácu s deťmi v trestnom konaní.